

προηγούμενη έκδοσιν διὰ τοῦ Οἴκου Teubner ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου συμπατριώτου μας φιλολόγου Πέτρου Παπαγεωργίου, ἥτις διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑπῆρξεν ἔξοχος, ἔρχεται τῶρα μετὰ ἓνα σχεδὸν αἰῶνα νὰ τὴν ὑπερακοντίσῃ εἰς ἓν ἐπὶ τοῦ παρόντος δράμα δι' ἑλληνικοῦ αὐτὴν τὴν φορὰν τυπογραφείου, κατὰ τρόπον ἐπιτυχῆ πάλιν Ἑλληὴν φιλόλογος, τοῦ ὁποῦ διεφάνη εἰς ἔκτασιν πεντακοσίων σελίδων ὁ λαμπρὸς ἐπιστημονικὸς ἐξοπλισμὸς, ἡ παλαιογραφικὴ ἱκανότης, ἡ μεθοδικότης, ἡ ἐργατικότης, ἡ ὀξεῖα παρατηρητικότης καὶ ἡ ὀρθὴ κρίσις. Εὐχόμεθα σύντομον τὴν συνέχισιν τῆς ἐκδόσεως τῶν σχολίων καὶ τῶν δύο ἄλλων τραγωδιῶν τῆς τριάδος.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* * *

ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ ΣΤΑΜ. ΔΟΚΑΝΑΡΗ, Οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ Τούρκοι
«Παράλληλος ἐξέτασις τῆς ἱστορικῆς πορείας τῶν δύο λαῶν», σελ. 47, Ἀθή-
ναι — Μάιος 1977.

Λίαν ἐπίκαιρος καὶ πολλαπλῶς διδακτικὴ εἶναι ἡ ἐν ἐπικεφαλίδι ἱστορικὴ με-
μέτη τοῦ φιλολόγου κ. Ναπ. Δοκανάρη. Ὁ συγγραφεὺς, φιλότιμος ἐργάτης τῆς
ἱστορικῆς ἐπιστήμης, ἐρευνᾷ μετὰ πάσης εὐσυνειδησίας καὶ ἀντικειμενικότητος τὰς
διαφόρους πηγὰς καὶ τὴν πλουσίαν ἐπὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφίαν καὶ μετὰ πολ-
λῆς περισκέψεως προχωρεῖ εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν συμπερασμάτων του.

Δείγματα τῆς φιλοπόνου καὶ φιλοτίμου προσπαθείας του ἀποτελοῦν καὶ δύο ἄλ-
λαι ἱστορικαὶ του ἐργασίαι ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ληστρικαὶ ἐπιδρομαὶ τῶν Τούρκων
εἰς τὰ νότια παράλια τῆς Κερκύρας» 1974, καὶ «Κρητικὰ — Λευκίμμης Κερ-
κύρας» 1976.

Τὴν μετὰ χεῖρας μελέτην του ὁ συγγραφεὺς χωρίζει εἰς τρία μέρη, ἐκ τῶν
ὁποίων τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὴν καταγωγὴν τῶν Τούρκων, εἰς τὰς ἐπαφὰς
καὶ πρῶτας γνωριμίας Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, εἰς τὸν ἀσιατικὸν Ἑλληνισμόν πρὸ
τῆς ἀπειλητικῆς ἐμφανίσεως τῶν Τούρκων, εἰς τὰ πρὸ καὶ μετὰ τὴν μάχην τοῦ
Μαντζικέρτ γεγονότα, εἰς τοὺς Κομνηνοὺς - Ἀγγέλους καὶ τὰς Σταυροφορίας καὶ
εἰς τὴν Τετάρτην Σταυροφορίαν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς συνεπειάς.

Τὸ δευτέρον μέρος ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ νέου Ἑλλη-
νισμοῦ, εἰς τὸ πῶς καὶ διατὶ ἐπεκράτησαν οἱ Ὀθωμανοί, εἰς τὰς Βυζαντινο - Εὐ-
ρωπαϊκὰς ἐπιδράσεις, εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ εἰς
εἰς τὰς Βυζαντινὰς ἐπιδράσεις εἰς τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τῶν Ὀθωμανῶν.

Εἰς τὸ τρίτον μέρος τέλος ἐκτίθεται ἡ ὀργάνωσις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ,
αἱ προπαρασκευαὶ τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἡ Ἑλλάς ἐλευθέρη.

Ὁ κ. Δοκανάρης ἀκολουθῶν τὴν παραίνεσιν τοῦ Λουκιανοῦ ἐν τῇ διατυπώσει
τῶν ἀπόψεών του ἐπὶ τοῦ ζέοντος θέματος τῶν σχέσεων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων,
παραμένει ἀφοβος, ἀδέκαστος, ἐλεύθερος, παρρησίας καὶ ἀληθείας φίλος... οὐ
μίσει, οὐδὲ φιλία τι νέμων, οὐδὲ φειδόμενος ἢ ἐλεῶν ἢ αἰσχυρόμενος ἢ δυσωπού-
μενος, ἴσος δικαστής, εὖνους ἄπασιν...».

Κατακρίνει τοὺς θεωρητικοὺς τοῦ τουρκικοῦ σωβινισμοῦ, ὡς λησμονοῦντας τὴν
σοφὴν ὑπόθεσιν τοῦ Κεμάλ Ἀτατούρκ, ὅτι «ὁ Ἀσιατικὸς χῶρος εἶναι ἀρκετὸς
διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρκικοῦ ἔθνους», πιστεύει, ὅτι «ἐὰν ἡ τουρκικὴ γλῶσσα
δὲν ἦτο τόσον συντηρητικὴ, οἱ Τούρκοι θὰ ἐξελληνίζοντο καὶ θὰ ἔσβηναν θρησκευ-

τικῶς καὶ γλωσσικῶς . . . » καί, ἀφοῦ περιγράφει τὰς ἐπαφὰς καὶ πρώτας γνωριμίας τῶν Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, εἰσέρχεται εἰς τὴν διεξοδικὴν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα προηγήθησαν τῆς μάχης τοῦ Μαντζικέρτ, καὶ τῶν δυσμενῶν διὰ τὸν Ἑλληνισμόν ἀποτελεσμάτων ταύτης.

Περαιτέρω ἐξιστορῶν τὰς προσπάθειαι τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Νικαίας πρὸς ἀνασύστασιν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἰδιαιτέρως μνημονεύει τὰς νίκαις τούτων κατὰ τῶν Σελτζουκιδῶν καὶ τὴν προϊούσαν παρακμὴν τοῦ κράτους τῶν, μέχρι τῆς ἐμφανίσεως εἰς τὸ προσκόνιον τῆς Ἱστορίας τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι, ἐπωφελοῦμενοι τῆς ἐπικρατοῦσης εἰς Βιθυνίαν τῆς Μ. Ἀσίας ἀβεβαιότητος, ἐγκαθίστανται μόνιμως εἰς τὴν δυτικὴν Μ. Ἀσίαν καὶ οὕτω στεροῦν τὸ Κράτος τῆς Κων/πόλεως μιᾶς τῶν ζωτικωτέρων καὶ πλουσιωτέρων ἐπαρχιῶν του, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Ράνσιμαν ἀπετέλει τὸν «πνεύμονα» τῆς Αὐτοκρατορίας.

Τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἀποδίδει ὁ συγγραφεὺς εἰς τοὺς ὀμαδικοὺς ἐξιλαμισμοὺς τῶν χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀλλοίωσιν τῶν φυλετικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τὴν βαθμιαίαν ἐξαφάνισιν των. Ἐπισημαίνει ἐπίσης τὴν αἰσθητὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ Σελτζουκικοῦ κράτους τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Εὐρώπῃ διαμορφωθείσης Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τονίζει, ὅτι ἡ ἀθρόα προσέλευσις τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν ἐπέδρασεν οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ πολιτιστικὴν ἐξέλιξιν ταύτης.

Ἐν τέλει ὁ κ. Δοκανάρης διατυπώνει τὴν εὐχὴν πρὸς μίαν πιθανὴν μεταβολὴν τῆς σημερινῆς νοοτροπίας τῶν Τούρκων, διότι «κοινὴ ἱστορικὴ μοῖρα ἔχει προδιαγράψει τὴν συμπόρευσιν τῶν δύο λαῶν καὶ διότι ἡ δημιουργία κλειστῶν κυκλωμάτων περισσότερον βλάπτει τοὺς ἰδίους τοὺς Τούρκους, τοὺς ὁποίους ἐμποδίζει νὰ γίνουν κοινωνοὶ τοῦ Ἑλληνο-Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ . . .».

Ὁ συγγραφεὺς μὲ ἱστορικὰς μαρτυρίας καὶ ὑπευθύνους γνώμας εἰδικῶν μελετητῶν τῆς ἱστορίας τῶν δύο λαῶν ἐπεδίωξε νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐγκαταλείψεως τῶν παραλόγων ἀπαιτήσεων καὶ τῆς, συμφώνως πρὸς τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα καὶ τὰς διαμορφωθείσας σήμερον πολιτικὰς, οικονομικὰς καὶ κοινωνικὰς συυθῆκας, ἀναθεωρήσεως τῆς ἐξάλλου καὶ ἀνεδαφικῆς ἰμπεριαλιστικῆς τῶν πολιτικῆς, ἂν θέλουν νὰ παγιωθῇ ἡ εἰρήνη εἰς τὴν νευραλγικὴν αὐτὴν γωνίαν τῆς ἡπείρου μας καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐν ἡρεμίᾳ καὶ γαλήνῃ πρόοδος καὶ εὐημερία τῶν λαῶν μας.

Ἡ ὅλη ἐργασία τοῦ κ. Δοκανάρη διακρίνεται διὰ τὴν ὀρθὴν διάταξιν καὶ τὴν μετὰ σαφηνείας ἔκθεσιν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ θέμα τῶν σχέσεων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἀπόψεων τῶν ἱστορικῶν συγγραφέων.

Εὐγενὴς καὶ ἀξιεπίαινος εἶναι ἡ προσπάθειά του νὰ θεμελιώσῃ τὰ συμπεράσματά του ἐπὶ ἀκλονήτων ἐπιχειρημάτων, ἡ δὲ παράθεσις τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας εἰς τὸ τέλος ἐκάστου τῶν τριῶν μερῶν τῆς μελέτης του ἀποδεικνύει τὴν εὐσυνείδητον φιλοπονίαν του.

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΣΚΟΥΝΑΣ

* * *

ΗΛΙΑ Σ. ΠΑΠΑΛΑ, Ἄριστοφάνους «Ἰππεῖς», λογοτεχνικὴ μετάφρασις, Ἀθήναι 1977, «Ἀχαρνῆς», Ἀθήναι 1977, «Νεφέλαι», Ἀθήναι 1977, «Βάτραχου», Ἀθήναι 1977, «Σφῆκες», Ἀθήναι 1977.

Ὁ ἐξάιρετος φιλόλογος Ἡλ. Παπαλάς ἔχει ἀφοσιωθῇ ἀπὸ τινῶν ἐτῶν εἰς τὴν